

A média világa és az új törvény

Rejtély, hogy az új médiatörvény miért nem hasznosítja a korábbiak vívmányait, pedig ha a mostaniban levő ötletek után nyomozunk megtalálhatók benne a Fidesz számára kedves témák. 21. századi törvényt szeretne az ország olyan eljárásmenetben, ami formailag és tartalmilag is kielégítő. 2010.06.29.

Az új médiatörvény-tervezet körül éles kritikák hangzottak el. A tartalomszabályozó ötletek megkapják a Fidesztől a vitára bocsátás lehetőségét, s így nem kétséges, hogy sokat változnak majd. A törvény egyéb része is profitálhatna/profitálhatott volna a párbeszédből. Az Európai Újságírók Szövetsége (EFJ) a törvény újratárgyalását is [javasolta](#) Magyarországnak. A gyors törvényalkotás a társadalmi vitára bocsátás eleganciáját nélkülözi, és háborít fel olyan szerveződésekkel, mint a Nemzeti Média Kerekasztal, mely nem csak a civileket, de a szakmát is integrálni volt képes. Épp az tartotta életben, hogy a korábbi médiatörvény-alkotási kísérletek tartalmukban botrányosra sikeredtek. A viták során például a legutolsót 2008-ban nem kijavították, hanem ejtették, noha a mögött eredetileg hatpárti egyetértés volt. Az eljárásból akkor is hiányzott az elegancia, hiszen karácsonykor terjesztették be, és az önjelölt érintetteknek ekkor kellett bejgli evés helyett a törvényt szöveget majszolni, konferenciákat szervezni stb., de legalább a kormány terjesztette be, és így végig kellett menjen a törvény által is előírt egyeztetésen. A mostani törvényt nem a kormány terjesztette be, s az egyéni indítvány oka átlátszó. Önmagában a törvénytervezet által elképzelt különböző szervek összevonásával, ellenőrző és működtető intézmények integrálásával nincs probléma, található olyan európai ország, ahol a közszolgálati rádiók és tévék fölött egy kuratórium van, és olyan is, ahol több. Ez voltaképp mindegy. Persze, hogy milyen jogkörrel, és hogyan kerül feltöltésre, az már olyan finombeállítás kérdése, amelynek megtárgyalását a Fidesz látható módon kerülni akarja. A 2007-es tervezetben a közszolgálati intézmények jogi státusa megszűnt volna, ami beláthatatlan következményekkel járt volna – most a meglévők egymástól való függetlenségét is garantálják, a tulajdonosi jogokat gyakorló intézmény összevonása ellenére is. A közszolgálati intézmények jogbiztonságának felszámolása 2007-ben rossz ötletnek bizonyult. Más ötletek viszont jók voltak. Ezért sem érthető, hogy azokból az elvekből miért nem látni viszont szinte egyet sem. Pedig gyaníthatóan azok jelentős része mögött is a Fidesz állt, s a gyengülő MSZP-SZDSZ koalíció úgy vélte, érdemesebb akkor tető alá hozni egy törvényt, mert abba még beleszólhatnak. Nagyon helyesen, elég hosszasan foglalkoztak például a termékelhelyezés reklámszabályozásával. A reklámszabályozáson múlik ugyanis, hogy egy filmben megjelenhet-e például egy márkavédjegy, és ha igen, hogyan. A teljes tiltás nem életszerű, de legalábbis Nyugat-Európában nem ezt a megoldást választják. Most ennek a témakörnek nyomait sem látni.

A másik, amit nem találunk a javaslatban – pedig az előzőben szintén nóvum volt – hogy felismerték a különböző médiumoknak más a lefedettsége, így velük szemben más követelmény alakítható ki. Nem kétséges, hogy volt jogos kritika amiért a törvénytervezet maga akarta meghatározni, hogy mit tekint kicsi közepes meg nagy műsorszórónak, s ez inkább a tudomány meg a marketing szakmára kellett volna bízni, azok meg folyamatosan változnak, de az elv, mely szerint aki nagyobb, legyen kiegyensúlyozottabb elfogadottá vált. Ha a mai médiumainkat nézzük és a most még életben lévő médiatörvényünk, tulajdonképp a kisebb politikai csatornák mind megsértik a jogszabályokat kiegyensúlyozatlanságukkal.

Olyan törvényt kell tehát alkotni, ami be is tartható, másképp az ösvény úgyis más irányba megy, mint amerre az utat építik. A nyilvánvaló felismerés után a most benyújtott törvényjavaslat ellentétes irányba megy, még annak felismerése sincs meg benne, hogy a blogokat nem lehet kiegyensúlyozásra kényszeríteni. Itt sem mondanánk azonban, hogy nem lehetne ésszerű különbségeket tenni. Az például, hogy egy város honlapjával szembeni sajtóperes feljelentést be sem fogad a magyar bíróság, mert nem nyomtatott felületről van szó, tényleg változtatásért kiált. A Fidesz internetszabályozási törekvése aligha kerülne a többség részéről teljes elutasításra, egy minden szabályozást nélkülöző Internetre ma már csak cyberpunkok tartanának igényt.

A mostani törvénytervezettel a magyar – azaz nem is a nemzetközi – tapasztalatok szelekciós felhasználásával illetve fel nem használásával van a baj. Például Rudi Zoltán tévéelnök tematikus csatornáknál látta a közszolgálat túlélési esélyeit. Ezek a gondolatok elvetendők? Such György rádióelnök szembement az ORTT-vel, hogy az MR2-ön zene mehesse, mert szerinte az igényes könnyűzene is közszolgálat. Igaza van? Másfelől meg a rádiót még a gazdasági válság idején is haszonnal működtette. – Hogy csinálta? Medgyessy Péter a közszolgálat állami finanszírozása kiverte a biztosítékot, kizártak minket az európai pályázási lehetőségekből. Milyen garanciák vannak a javaslatban, ami a hasonló malörtől megóv minket? A médiaelnökök – mostantól majd vezérigazgatók, mindegy mi a nevük – hatalma túlzott volt? A kuratóriumok csak visszahívni tudták őket. (Ld. pl. <http://www2.mno.hu/portal/191390>.) Ez a rendszer lehet, hogy jó, még ha kialakulását annak is köszönheti, hogy az SZDSZ Hankissban és Gombárban látta az átmeneti helyzet biztosítékát. Lehet, hogy a közszolgálat mindig egy átmeneti felület, melynél a kivételes vezetők csak a garanciák?

A Fidesz korábban dédelgetett elképzeléseit viszont igyekezett beépíteni a mostani törvénybe, s ezek is bizonyos átgondolatlanságról tesznek tanúbizonyságot. Nem mindegyik elképzeléshez ragaszkodtak azért, mert például Pálincás József a Medgyessy-időszak alatt tett bejelentését, mely szerint, ha a jobboldal újra hatalomra kerül a kiegyensúlyozottság jegyében felosztja a pártok között a közszolgálati csatornákat, most már nem merült fel. Furcsán is nézne ki, ha kapna a Jobbik, meg az MSZP egy társadalom által fenntartott frekvenciát. E sorok írója tán egy televíziós műsorban más szakértőkkel egyetértésben az olasz tanulságokra hivatkozva jelezte is az ötlet szerencsétlenségét. Akkor politikai racionalitása volt a javaslatnak, hiszen a jobboldal médiahátrányban volt, ma konzervatív politikai érdekek szempontjából sem volna szerencsés. Nem is javasolják.

Akadtt azonban olyan elképzelés is a törvénytervezetben, amely sem politikailag, sem szakmailag nem szerencsés, mégis benne felejtődött a jelenlegiben. Ilyen a választadás joga és intézménye, mely régi dédelgetett terve a konzervatív oldalknak, de épp annak nem előnyös, aki hatalmon van, és akinek médiája erősebb. Meggyőződésem szerint – s az újabb nyilatkozatok is erre utalnak - ezt ki is veszik majd. A „választadás joga” téma visszhangja tán a legerősebb (ld. pl. <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=310761>) ezért végezetül mi most egy másik, ám igen érdekes, az újságíró szabadságát növelő törvényjavaslat problémásságára térnénk ki. A tartalomszabályozásban két jelentősebb ötlet merült fel, az egyik, hogy a forrását eltitkolhassa az újságíró, a másik a tényfeltárás-oknyomozás eszközeinek kiterjesztési lehetősége. A forrás védelme visszavezethető a 2007-es vitákra, amikor is az első tervezetben egy az újságírók számára tényleg a szocializmust idéző szöveg csúszott be, melyben a médiahatalom a rendőrséghez hasonló módon lefoglalhatta volna az

újságíró összes adatát, de a felháborodás hatására a második verzióban már az átadás előtt megengedték volna az újságírónak, hogy kitörölje információforrásainak nevét. Tanulva ebből a diskurzusból a mostani tervezet pozitív irányba még előrébb megy.

Általában helyeselhető minden olyan jogszabály, amely az újságírói szabadságfok-növelését szolgálja, hiszen a demokráciában a média ellenőrzi a hatalmat, és csak úgy tud dolgozni ez az alrendszer, ha nem fenyegeti őt magát a politika. Nem helyeselhetők az olyan intézkedések, melyek a politikában mozgó gazemberek cselekedeteinek kiderülése ellen emelnek gátakat (ilyen hatása van a köztisztviselő könnyen kirúghatóvá tételének, hiszen az információkiszivárgtatás még biztos állás mellett is kockázatos). Egyedüli kivétel az újságíró szabadságfokának növelése alól véleményem szerint épp csak az, ha az újságíró kap titkosszolgálatokat is megirigylő jogosítványokat, márpedig féltő, hogy a mostani sajtótörvény ilyesmit is adna. Az oknyomozó újságíró „bizonyos körülmények közti büntetlenségét” alaposan át kell majd gondolni. Feltételezhető, hogy a törvény megszövegezői szeme előtt [az a sztori lebegett](#), melyben egy kereskedelmi média újságírója mozgáskorlátozott igazolványok hamisításának módját tárta fel úgy, hogy magának is csináltatott egy ilyen igazolványt. Hiába vitte az anyagokat a rendőrséghez, hiába végzett társadalmilag hasznos felderítést, először mégis őt rabosították. A Fidesz itt igen aktívan kiállt az újságíró mellett. Nem csak a becsületesebb politikusok, de természetesen maguk az újságírók is a fiatal tényfeltárásban jeleskedő társuk pártjára álltak. A helyzet azonban nem olyan egyszerű, mint amilyennek az adott szituációból látszik, általános jogosítványt biztosítva az újságíróknak arra, hogy az eszközök válogatása nélkül nyomozhassanak, nos, ez beláthatatlan következményekkel járna. Nem véletlenül reagált a rendőrség oly határozottan az említett történetben is, hiszen saját terepére érezte behatolni az újságírót. Nem csak jogilag nem indokolható, hogy a rendőrnek miért kell ügyészségi engedély bizonyos lépések megtételére, míg az újságíró miért engedheti meg magának, hogy csak utólag igazolja tevékenysége társadalmi hasznosságát, de médiaetikai problémák is felmerülnek. Az újságírónak álcázás nélkül, önmagát beazonosítva, rejtett kamerás felvételekkel szenzációhajhász külsőségeket kerülve kell kiderítse az igazságot. Ha a legnagyobb sztoriban a Watergate-botrányban ez sikerülhetett, többnyire más esetben is sikerülhet.

Ilyen és ehhez hasonló viták, érvek megfontolását várná a szakma a törvényalkotótól, valamint azt, hogy alaposan áttekintse az eddigi eredményeket mielőtt meghozza új sajtótörvényét. A mindenkori hatalom nehezen látja be, hogy az egyeztetések nem ellene folynak, s azt is, hogy csak rajta múlik, akar-e kihozni valamit ezekből. Mert természetesen sem jómagam, sem kollégáim, sem a különböző civilek nem szívesen vesznek részt egy olyan egyeztetésben, melynek célja csak a látszatdemokrácia fenntartása. Nincs ugyanis annál demoralizálóbb, mint amikor a hatalom csak látszateljárásokat tart, nem épít be változtatásokat, nem veszi észre, hogy egyes javaslatok csak inadekvát emlékek rögzülései, más esetben pedig elvégzett munkákat és egyeztetéseket felejtene el. Akkor már készüljön egy ilyen törvény tényleg a reklámszakma, a szerzői jogok érdekvédelmi szervezetei, a filmesek, az újságírók, a média és kommunikációs tudományok szakemberei és a társadalom bevonása nélkül.